

7. Big Learning: Inspiring Curiosity for over 35 Years [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mccpta-epi.org/>

8. Encyclopedia of Education / [ed. by J. Guthrie]. – USA: Macmillan Reference Library, 2003. – 3357 p.

Н. О. Подольская

ОСОБЕННОСТИ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В ШКОЛАХ США

В статье рассматриваются исторические условия развития иноязычного образования в школах США середины XX - начала XXI века. Сделан обзор основных рекомендаций Президентской комиссии по иностранным языкам и международного образования по улучшению качества изучения иностранных языков в системе образования США. В статье анализируются Государственные стандарты по иноязычному образованию в США. Автор акцентирует внимание на обзоре основных видов школьных учебных программ по иностранным языкам и анализе уровня их эффективности.

Ключевые слова: иноязычное образование, иностранный язык, критические языки, государственные стандарты, языковое погружение.

N. O. Podolyanska

PECULIARITIES OF THE FOREIGN LANGUAGES LEARNING AT SCHOOLS OF THE USA

The article deals with the historical conditions of foreign language education development at US schools from the middle of the 20th to the beginning of the 21st century. The author observes the main recommendations by the President's Commission on Foreign Languages and International Studies given to educational establishments of different levels and aiming at improving the quality of learning foreign languages in the education system of the United States. This article also analyzes the US National Standards for Foreign Language Education. The author focuses on a review of the main types of school curricula on foreign languages and the analysis of their effectiveness.

Key words: foreign language learning, critical language, national standard, FLES, school curriculum, foreign language immersion.

УДК 374.7

П. Г. Буянов

АНДРАГОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ЛЮДЕЙ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

У статті визначена важливість використання результатів розвитку андрагогіки у процесі навчання людей, які потребують соціальної допомоги, в умовах динамічних соціальних перетворень і швидкозмінних життєвих ситуаціях.

Ключові слова: андрагогіка, соціальна допомога, безробітні, мігранти, військовослужбовці, інваліди, засуджені.

Постановка проблеми. На рубежі XX – XXI століть особливої важливості набуває освіта дорослих, необхідність якої зумовлена динамікою соціальних перетворень, змінами у змісті й характері праці та суспільної діяльності людей, збільшенням вільного часу та

можливостей його раціонального використання, запитами ринку праці.

На думку Л. Лук'янової, у період реформ освіта є провідним стабілізуючим чинником між новими соціальними уявленнями та ідеалами попередніх поколінь, які знайшли своє втілення в історичній традиції. В умовах радикальної зміни ідеологічних переконань, соціальних уявлень, ідеалів і буття людей загалом саме освіта виконує стабілізуючу функцію й сприяє адаптації людини до нових умов. Освіта є способом соціалізації особистості й забезпечення наступності поколінь, середовищем спілкування й залучення до світових цінностей, досягнень науки і техніки. Освіта прискорює процес розвитку й становлення людини як особистості, суб'єкта, забезпечує формування її духовності, світогляду, ціннісних орієнтацій і моральних принципів.

Нині дуже важливим є використання результатів розвитку андрагогіки, яка, досліджуючи освіту дорослих, інтегрує знання інших наукових галузей – геронтології, фемінології, соціальної педагогіки, соціальної роботи тощо і дозволяє комплексно розглядати проблему освіти дорослих.

Побудова та удосконалення системи освіти груп населення, які не можуть на рівні з усіма продуктивно жити суспільним життям у силу фізичних обмежень, затримки розумового розвитку, несприятливого збігу життєвих обставин, матеріальних потреб, відсутності певної кваліфікації тощо, передбачає всебічне вивчення цих груп з урахуванням реалій сьогодення, а також педагогічного досвіду.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню визначеної проблеми присвячено багато робіт провідних вітчизняних і зарубіжних учених, які досліджували різні аспекти професійної освіти дорослих, зокрема: Л. Даниленка, В. Маслова, В. Олійника, О. Пехоти, Н. Протасової, В. Пуцова, Л. Сігаєвої, Є. Соф'янц (процеси навчання і виховання дорослих); М. Громкової, А. Вербицького, С. Вершловського, С. Змєйова, І. Колеснікової, Т. Ломтевої, А. Мітіної, Н. Ничкало, В. Подобеда, Г. Сухобської, Л. Протасової, Р. Шерайзіної (дослідження проблем андрагогіки); Д. Біррен, Л. Бішоф, С. Джуард, Дж. Флевел (психологічні особливості дорослих студентів); В. Виноградова, О. Казакової, О. Прикот (принципи навчання дорослих); М. Баранова, О. Гончар, Н. Григор'євої, А. Давидочева, О. Конюхова, Л. Махмудова, В. Назаренка, О. Рикової, І. Толстової (формування системи освіти безробітних); О. Мартинової, С. Лебедевої, О. Охрименка, О. Старобіної (професійна підготовка, перепідготовка інвалідів і людей з обмеженими фізичними можливостями) та ін.

Метою статті є висвітлення андрагогічних аспектів навчання дорослих людей, які потребують соціальної допомоги.

Успіх у навчанні дорослих значною мірою залежить від того, наскільки воно зорієнтовано на виконання освітнього заказу різних категорій населення та наскільки під час навчання відбувається засвоєння певних знань, оволодіння різними вміннями і навичками, створюються умови для ціннісно-рольового самовизначення в основних соціальних ролях. Це призводить до пошуку організаційних форм і методів адекватних задачам освіти людей, які потребують соціальної допомоги.

Необхідно враховувати певні особливості наведеної категорії громадян, зокрема: психологічні (самостійність, свідома участь в освітньому процесі), фізіологічні (втомлюваність та необхідність відновлювати сили), відсутність матеріальних ресурсів, нестача часу, вплив побутових факторів тощо.

Отже, під час організації навчання дорослих людей, які потребують соціальної допомоги, необхідно виходити з основних положень андрагогіки.

У контексті нашого дослідження важливо звернути увагу на функції, виконання яких покладається на освіту дорослих, зокрема [3]:

- соціальна – використання соціального досвіду й залучення до розв'язання сучасних проблем суспільства;
- адаптивна – регулювання відносин у швидкозмінному зовнішньому середовищі;
- інформаційна – доступ до необхідної інформації, її пошук, відбір, систематизація, відтворення, використання;
- компенсаційна – компенсування недоліків попередніх рівнів освіти й забезпечення балансу власної компетентності і сучасних вимог до професії;
- розвиваюча – оволодіння новими методами, способами дій.

Дорослі люди, особливо ті, які опинилися у скрутному становищі, мають бажання використовувати отримані знання вже сьогодні, щоб бути більш компетентним у вирішенні власних проблем. Тому організацію процесу їх навчання будують на основі індивідуальних освітніх програм, які вирішують індивідуальні, конкретні завдання для окремої людини, будь то інвалід, безробітний, пенсіонер та ін.

Зміст освіти дорослих людей, які потребують соціальної допомоги, має складатися з проектування цілей, функцій, навчального матеріалу, способів навчально-пізнавальної діяльності, оцінювання ефективності освіти на основі активної участі та взаємодії викладачів та учнів у цьому процесі.

Безробіття є соціально-економічним явищем, при якому певна частина працездатного населення не знаходить себе у сфері оплачуваної праці і стає надлишковою робочою силою. Зазвичай, безробіття поділяється на два види:

- загальне безробіття, яке породжується економічними кризами і спадом виробництва;
- структурне безробіття, яке породжується технологічним прогресом, який витісняє зі сфери праці робочу силу більш низької кваліфікації [1, с. 12].

Для розвинених країн світу більш характерний другий вид безробіття. На нього загалом зорієнтована система професійної освіти дорослих, яка зменшує негативні наслідки від втрати робочого місця. Робітник має можливість без значних економічних і морально-психологічних втрат підвищити кваліфікацію або набути нову професію, яка більше відповідає сучасному ринку.

Роботу з наведеною категорією громадян важливо будувати таким чином, щоб людина, яка втратила роботу, не відчула себе зайвою у суспільстві

Науковці Г. Ключарев та Є. Огарев [1] пропонують сучасній професійній освіті дорослих розробляти програми, які б сприяли нейтралізації негативних сторін переходу до ринкової економіки. Як свідчить світовий досвід, ринкова економіка потенційно конфліктна і тому криміногенна. Система освіти не може огородити суспільство від злочинності. Однак вона може внести внесок у розвиток особистісних якостей, які б компенсували егоїзм, нерозбірливість у засобах досягнення приватних інтересів, жорстокість по відношенню до економічного супротивника, недовіру до партнера, утилітарно-прагматичне відношення до життя та інші атрибути конкурентної боротьби.

В основу професійного навчання незайнятого населення мають бути покладені такі принципи:

- добровільність професійного навчання;
- відповідність професійного навчання державним вимогам і стандартам;
- зв'язок професійного навчання з ринковими перетвореннями, розвиток різних форм власності й господарювання, реструктуризація економіки й зайнятості населення;
- орієнтація безробітних на перспективні сфери трудової діяльності відповідно до попиту на ринку праці;
- диференційований підхід до різних соціальних груп безробітних;
- упровадження прогресивних форм і методів професійного навчання, серед них і модульної системи з використанням індивідуального підходу до кожної особи;
- взаємозв'язок професійного навчання безробітних із загальною системою неперервної професійної освіти [2].

Ще одна проблема, продиктована часом, – освіта мігрантів, породжена нерівномірністю соціально-економічного розвитку країн і регіонів, і біженців, викликана реальною загрозою їх нормальному існуванню і життю. Освіта покликана допомогти їм адаптуватися до нових соціально-культурних умов: отримати професію або пройти перенавчання; освоїти мову (якщо це необхідно); використовувати культурні можливості нового середовища для власного розвитку; долучитися до культури міжособистісних відносин. Найчастіше, як показує практика, увага приділяється лише професійній підготовці до виконання тих робіт, від яких корінне населення відмовляється. У цьому випадку прилучення до домінуючої культури стає особистою справою кожного іммігранта.

Зростання чисельності людей третього віку в світі викликало до життя дві проблеми, тісно пов'язані між собою:

- необхідність більш активного використання творчих можливостей літніх людей, їх життєвого і професійного досвіду;
- створення умов для збереження життєвої активності, почуття власної значущості у людей цієї вікової групи.

Навчання як спосіб життєдіяльності в епоху стрімких змін знаходить все більше прибічників серед літніх людей. Обмеження доступу до інформації, варіативність і «ненадійність» засобів масової комунікації, звичка «бути в курсі» спонукає старше покоління до пошуку джерел знань, які допоможуть адаптуватися до нових реалій [6, с. 173].

Узагальнення галузей знань, які цікавлять літніх людей, показало таку картину інтересів [1]: правові знання, медичні, економічні, екологічні, психологічні, філософські та релігійні, практичні, науково-популярні та громадські знання.

Отже, доцільно створення умов для різних форм навчання та розповсюдження необхідних знань серед людей третього віку.

Під час реформування збройних сил або за вислугою років багато військових виходять у відставку. Після служби вони проходять непростий перехідний період соціалізації та адаптації, стикаються з труднощами оволодіння цивільною спеціальністю в нових умовах цивільного суспільства. Успіх їх нової кар'єри значною мірою пов'язаний із можливостями до адаптації – процесу взаємодії особистості та середовища, який має на меті встановлення певного співвідношення сторін, оптимального для їх функціонування та розвитку [4, с. 250].

Важливу роль у процесі соціалізації людини відіграє ступінь її соціальної мобільності.

Сучасні дослідники В. Подобед та А. Марон [4] виділяють ряд проектів, спрямованих на соціальну адаптацію колишніх військових, які містять перепідготовку військовослужбовців з метою отримання цивільних спеціальностей. По-перше, проект САВ (соціальна адаптація військовослужбовців), метою якого було проведення соціальної роботи з військовими, які звільнялися в запас, і членами їх родин. Ця робота розглядалась як багатогранний, комплексний процес їх соціальної адаптації з метою включення даних категорій населення до активного соціально-економічного життя і розвитку громадського суспільства регіонів.

По-друге, проект з виявлення, узагальнення та розповсюдження ефективних моделей соціальної адаптації кадрових військовослужбовців, звільнених у запас, і членів їх родин. Проект здійснювався центром соціально-психологічної підтримки «СТАТУС».

В останні роки у багатьох країнах дійшли висновку, що проблему злочинності неможливо вирішити за рахунок використання жорстокості по відношенню до злочинця, а скоріше треба потурбуватися про його перевиховання.

Право на освіту невід'ємне. Особи, обмежені в правах за рішенням суду, не можуть бути позбавлені права на освіту. Обмеженню підлягають лише способи його реалізації, обумовлені позбавленням права на вільне пересування.

Нині основним освітнім закладом для ув'язнених є загальноосвітня школа, розміщена на території виправної установи. Заняття зазвичай проходять увечері, оскільки в денний час учні працюють. Причому, в останні роки спектр послуг почав поступово розширюватися в напрямку додаткової професійної освіти. Користуються особливим попитом професії, які можуть знадобитися після звільнення з місць ув'язнення [1, с. 78].

У країнах Західної Європи та Америки все частіше реалізується надання засудженим можливості отримати професію за місцем відбування покарання. Так у Німеччині та Великобританії активно практикується розвиток у засуджених навичок програмування та роботи з персональним комп'ютером, їм надається можливість оволодіти іноземною мовою та основами якої-небудь професії. У США в деяких виправних закладах засуджені можуть навчатися за програмою коледжу або отримати вищу освіту за допомогою мобільних систем і сучасних інформаційних технологій. Практикується навчання засуджених за програмою вищої школи безпосередньо за місцем відбування покарання, причому таке навчання передбачає довгострокові договірні відношення навчального закладу та виправної установи [4, с. 311].

На думку В. Подобед та А. Марона [4] у побудову навчального процесу в місцях позбавлення волі мають покладатися такі принципи:

- гуманізм і науковість навчання;
- свідомість, активність і самостійність тих, хто навчається;
- наочність навчання;
- систематичність, послідовність і комплексність у навчанні засуджених;
- навчання на високому, але доступному рівні труднощі;
- міцність оволодіння знаннями, уміннями, навичками;
- груповий та індивідуальний підхід у навчанні.

Відповідно до прийнятої ЮНЕСКО термінології, освіта поділяється на звичайну (normal) та особливу (special). Ці міжнародні терміни визначають освітні заклади та

програми, призначені для осіб, які відрізняються від звичайних учнів за рядом ознак, що заважають нормальній навчальній і трудовій діяльності в звичайних умовах (головним чином, за станом здоров'я). Дана категорія громадян має бути забезпечена особливими технічними засобами навчання та особливими умовами навчальної діяльності. До цієї категорії населення належать:

- інваліди за станом зору і ті, хто погано бачать;
- глухі і та, хто погано чують;
- особи з дефектами мови;
- особи із захворюванням органів руху;
- особи із затримкою розумового розвитку;
- особи, які страждають психічними розладами;
- соціально неадаптовані;
- особи, які погано володіють читанням і письмом в силу психічного розладу або іншого захворювання [1, с. 75].

Програми спеціальної (особливої) освіти диференціюються в залежності від характеру інвалідності та від поставлених цілей:

- реабілітаційні програми для осіб які старше звичайного шкільного та вузівського віку;
- професійна підготовка та підвищення кваліфікації;
- загальна освіта формального та неформального характеру.

В основі комплексного дослідження проблеми освіти інвалідів знаходиться ряд концептуальних підходів, зокрема:

- гуманістичний підхід, направлений на затвердження загальнолюдських цінностей і абсолютної цінності особи;
- культурно-історичний, в рамках якого здійснюється дослідження проблеми освіти інвалідів;
- системно-структурний і структурно-функціональний підходи, що дозволяють розглядати систему освіти інвалідів на різних рівнях соціального інституту [5, с. 138].

Важливим для вирішення досліджуваної проблеми є підвищення активності населення з метою покращення обізнаності громадян з питань медико-правової культури і політики адміністрацій в галузі медицини та охорони здоров'я, функціонування громадських об'єднань. Так, регіональні об'єднання інвалідів, реалізуючи право на просвітницьку діяльність, можуть бути ініціаторами та виконавцями неперервної освіти для своїх членів, організувати просвітницькі заходи за участю медичного персоналу, служби працевлаштування, поставщиків лікарських препаратів і послуг, представників адміністрацій, родичів інвалідів [1].

Висновки. Отже, освіта людей, які потребують соціальної допомоги, має передбачати адекватні та варіативні умови для їх участі в процесах неперервної професійної освіти, набуття нових загальних і професійних знань, цінностей і компетентностей, які сприятимуть універсалізації дорослої людини в сучасних ринкових умовах.

Перспективи подальших пошуків у даному напрямку. Водночас важливо відзначити, що процес соціально-економічних змін вимагає уважного перегляду освітньої політики як в цілому, так і її складових, зокрема, стратегії освіти людей, які потребують

соціальної допомоги, ретельного вивчення надання можливостей правильного орієнтування цієї людини в швидкозмінних життєвих ситуаціях.

Література

1. Ключарев Г. Непрерывное образование в трансформирующемся российском обществе / Г. Ключарев, Е. Огарев. – М. : Росспэн, 2002. – 197 с.
2. Криницька Л. Взаємодія професійно-технічних навчальних закладів і служб зайнятості в організації підготовки незайнятого населення / Л. Криницька // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 2. – С. 81 – 90.
3. Лук'янова, Л. Б. Освіта дорослих як соціокультурний інститут / Лариса Лук'янова // Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia = Професійна освіта : педагогіка і психологія : пол.-укр., укр.-пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левовицького, Ірини Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. - Ченстохова ; Київ, 2010. - [Вип.] XII. - С. 207 – 214.
4. Практическая андрагогика : метод. пособие. Книга 1. Современные адаптивные системы и технологии образования взрослых / Под ред. В. И. Подобеда, А. Е. Марона. – СПб. : ГНУ «ИОВ РАО», 2003. – 406 с.
5. Сігаєва, Л. Є. Освіта дорослих для проблемних груп населення / Л. Є. Сігаєва // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. : Пед. науки / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. - Черкаси, 2010. - Вип. 183, ч. 1. - С. 133 - 141.
6. Шкатова Л. А. Массовые форму просвещения пожилых / Л. А. Шкатова, В. С. Сапрыкина // Образование взрослых для новой России : материалы международной конференции, г. Москва, 21 – 22 мая 2004 г. / Сост. О. В. Агапова, Г. Н. Лобанова. – СПб.: Тускарора, 2004. – С. 173 – 175.

П. Г. Буянов

АНДРАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОБУЧЕНИЯ ЛЮДЕЙ, КОТОРЫМ НЕОБХОДИМА СОЦИАЛЬНАЯ ПОМОЩЬ

В статье указывается на важность применения результатов развития андрагогики в процессе обучения людей, которым необходима социальная помощь, в условиях динамических социальных преобразований и быстро изменяющихся жизненных ситуациях.

Ключевые слова: андрагогика, социальная помощь, безработные, мигранты, военнослужащие, инвалиды, осужденные.

Buyanov Pavel

ANDRAGOGICAL ASPECTS OF TEACHING PEOPLE REQUIRING SOCIAL ASSISTANCE

At the turn of the XX - XXI century is especially important adult education, the need for which is due to the dynamics of social change, changes in the content and nature of work and social activities of people, increased leisure time and opportunities for its management, labor market demand.

Now it is important to use the results of andragogics that examining adult education integrates knowledge of other scientific fields.

Key words: andragogics, social assistance, unemployed, workers, soldiers, the disabled, prisoners.